

Geen schilder die vandaag zo op handen gedragen wordt als Luc Tuymans (°1958). De consensus over zijn werk is groot en komt uit verschillende hoeken. Wanneer Luc Tuymans zijn licht laat schijnen over een onderwerp, luistert iedereen. De pers is er als de kippen bij, de kopers houden hun portefeuilles in de aanslag, de kaderleden van de kunst staan paraat en ook de liefhebbers vinden de weg naar zijn nieuw werk. Voor de vorming van smaak is het belangrijk dat er over bepaalde figuren een brede consensus ontstaat, zodat voor- en tegenstanders ijkpunten hebben om zich naar te richten. Bij Tuymans is de erkenning voor zijn werk zo ruim dat men bijna zou vergeten dat het ook mogelijk is níét van zijn werk te houden.

Op het schilderij *The Deal* is alle aandacht op de handen gevestigd. Een geestelijke staat op het punt de hand van paus Benedictus XVI te kussen. Beiden kijken geconcentreerd en minzaam glimlachend naar de hand van de een die de hand van de ander neemt, tot de handkus zich voltrokken heeft.

HERMAN SELLESLAGS

neer men weet heeft van de historisch gespannen verhouding tussen de paus en de jezuïeten.

The Deal is een schilderij uit een nieuwe reeks over de macht van de jezuïeten. Het laat opnieuw zien hoe de betekenis van elk werk afhankelijk is van een uitleg waar in het beeld zelf geen aanwijzing voor te vinden is. Want wie zijn oor niet leent aan de duidende kunstenaar, kan uit dit schilderij niet opmaken dat er ooit een geschil was.

Het probleem van een vorm die de inhoud niet dekt, is iets wat ook de Amerikaanse kunstkriticus Ken Johnson aankaart in een bespreking in *The New York Times* (9/12/05): 'De Belgische kunstenaar Luc Tuymans is een kunstenaar van wie de diepere bedoelingen niet gevonden kunnen worden in de individuele schilderijen, maar in de conceptuele ruimte tussen de schilderijen onderling.' Een dergelijke werkwijze wekt de schijn van artistiek onvermogen: 'Het probleem voor kunstenaars die op die manier werken, is dat ze de indruk geven dat ze hun schilderijen niet volledig vertrouwen om het volle gewicht te dragen van de betekenis die ze voor ogen hebben, of, erger nog, dat ze niet weten of niet eens bereid zijn het moeizame proces te doorlopen van het maken van een schilderij dat in staat is om aan die ambitie tegemoet te komen.'

Dit gebrek komt ook tot uiting in het vergeelde en theatraal belichte portret *The Valley* van een sip kijkende jongen met hoge pony. Uit wat er te zien is, kun je opmaken dat het gaat om een droevige jongen uit een

De ambitie die Tuymans met dit schilderij had – een beeld schetsen van de invloed van het jezuïetenonderwijs op de persoonlijkheid van kleine kostgangers – kan hij niet waarmaken. De ontlening van dit beeld aan een film die niet direct te maken heeft met dit opvoedingsverhaal is daar deels verantwoordelijk voor. Zijn geloof in de onmogelijkheid oprechte beelden te maken nog meer.

Maar gaan we niet te snel? Suggesteerde Johnson niet dat de betekenis van de werken te vinden is in de ruimte tussen de schilderijen? In het verhaal dat ontstaat wanneer elk beeld als een spoor in een speurtocht zijn betekenis krijgt? Op de tentoonstelling kun je evenwel op eigen kracht geen verband leggen tussen een schilderij van Versailles en dat van een jezuïetenzegel. Behalve als je erop los gokt. Wat op een schilderij van Tuymans staat, is niet alleen inwisselbaar, het is ook bepalend voor het gebrek aan samenhang van het geheel. De puzzel past alleen als de kunstenaar er zelf de bindteksten bijlevert.

BEELDENSTRIJD

De sterkste aanwijzingen voor wat een schilderij van Tuymans betekent, krijg je door de fotografische kadering en het bleek getrokken kleurenpalet. Het eigenlijke onderwerp van elk schilderij is de werking van beelden.

Op het schilderij *Rome* is door de titel en de massale aanwezigheid van als streepjes en stipjes geschilderde geestelijken de

Over de insinuerende kunst en het artistieke onvermogen van België's meest gevierde schilder, Luc Tuymans.

DOOR JEROEN LAUREYNS

GESCHILDERDE

Het is een bijna liefdevol gebaar, dat Tuymans in een nageschilderde foto weergeeft met sterke slagschaduw en een blauwe schijn van overbelichting rond de handen.

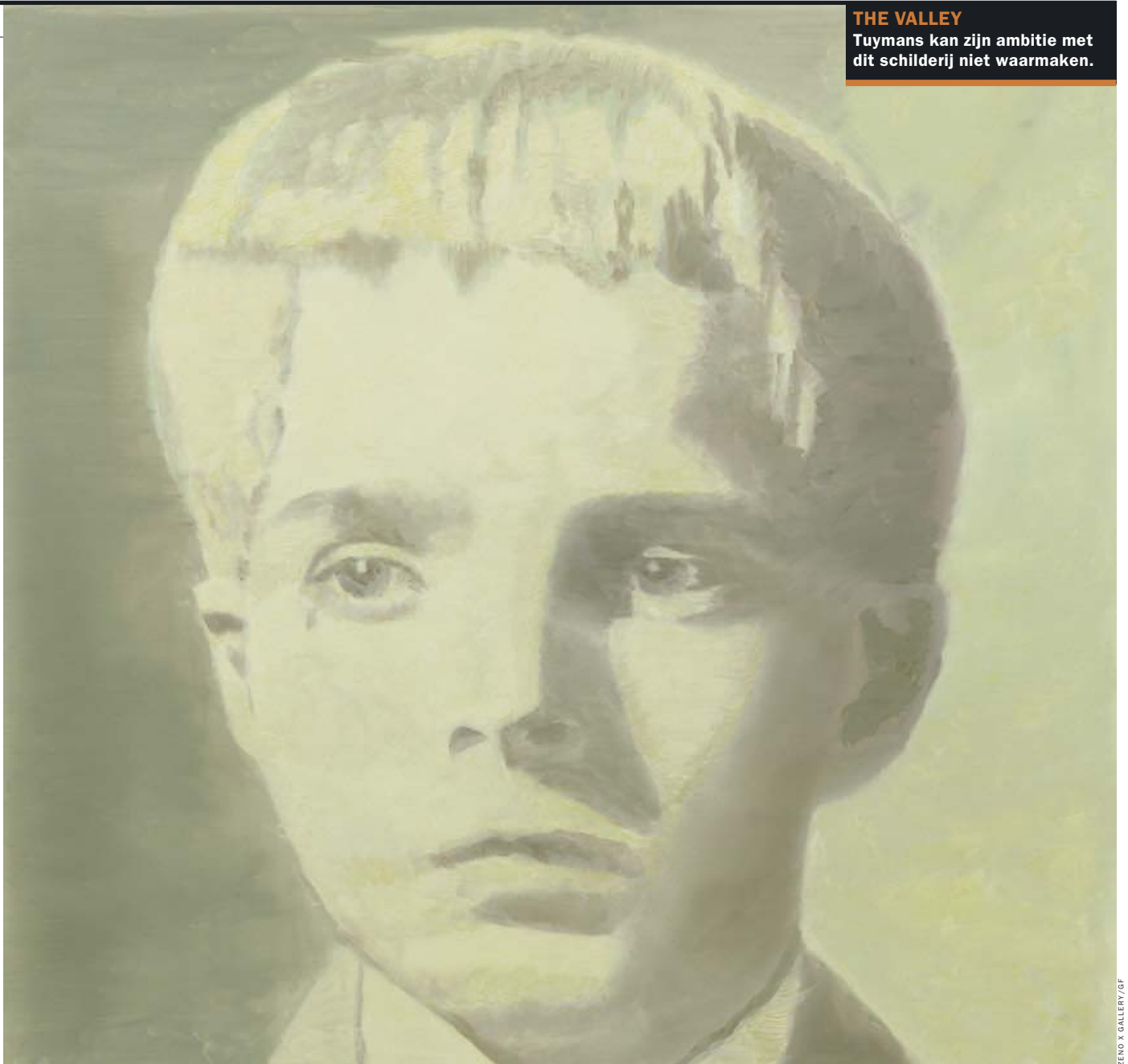
De vredigheid van het tafereel is evenwel schijn, want – zo vertelt de kunstenaar – de ontmoeting tussen de paus en het hoofd van de jezuïeten komt er na een conflict tussen beiden. In het beeld zelf is daarvan geen spoor. Hooguit wordt een vermoeden van onenigheid gewekt in combinatie met andere werken, zoals *The Exorcist* waarin een priester een duiveluitdrijving doet, of wan-

nabij verleden die futloos kijkt naar iets buiten beeld. Uit de manier waarop het geschilderd is, kun je een fotografische of cinematografische oorsprong aflezen. Meer niet.

In een interview vertelt Tuymans hoe hij dit beeld ontleend heeft aan de film *The Valley*: '[...] een oude film over een Amerikaans stadje waarin blonde, blauwogige jongetjes geboren worden die kwaadaardige, buitenaardse wezens blijken te zijn', om er uiteindelijk zelf een andere invulling aan te geven: 'In deze context zien we natuurlijk gewoon een scholier.' (*H-art*, 10/05/07)

Sint-Pietersbasiliek in Rome herkenbaar, maar niet het feit dat het om een beeld gaat van het moment waarop Godfried Danneels tot kardinaal gewijd werd. Inhoudelijk wel aanwezig is het schuine vogelperspectief, waarmee hij het effectbejag van de architectuur in beeld brengt. Alleen in de cinematografische benadering van schilderkunst krijgt hij vorm en inhoud weer samen en vertelt hij een verhaal over de onderlinge rivaliteit tussen beeldenmakers.

In de kunst van Tuymans woedt een beeldenstrijd met rivalen van binnen en buiten

ZENO X GALLERY/GF

GERUCHTEN

de kunst. Ondanks de duidelijke filmische invloed op zijn werk, stellen zijn schilderijen zich op als slachtoffers van de huidige beeldcultuur. De schilderijen trekken bleek weg bij de beelden van de massamedia en propageren een modieus beeldsepticisme. Elk beeld is een schim, zo luidt zijn credo. Dat maakt zijn schilderijen tot rancuneuze kunst, kwaad op andere beelden.

Deze afgunst uit zich ook in de rivaliteit met Rubens. Tuymans bestempelt Rubens als de Cecil B. DeMille (een van Hollywoods eerste *celebrity*-regisseurs) van zijn tijd. De

bleekwaterbeelden van Tuymans vormen de antipode van de imponerende barokbeelden van Rubens. Ze bestrijden de positie van een beeld dat de kant van de macht gekozen heeft en geloven niet in de macht van het beeld. Nu zijn er sinds de moderniteit los van de heersende macht al schitterende beelden gemaakt, maar de moedwillige verzaking aan beeldend vermogen maakt zijn schilderijen ongeïnspireerd en bloedeloos.

Hoewel de beelden het onderwerp niet tot uitdrukking kunnen brengen, slaagt Tuymans erin zijn onderwerp tot een hot item te maken.

Dat is ook nu weer het geval. Zonder duidelijk verband met de realiteit worden de macht en de invloed van de jezuïeten het onderwerp van de dag, een nieuwsitem waardig.

Hij doet zich voor als een neutrale en analytische onderzoeker die de resultaten van zijn onderzoek in schilderijen voorlegt. Tuymans speelt handig in op de hang naar kunstenaars met een wetenschappelijk serieuze door de titel van de tentoonstelling, *Les Revenants*, te ontlenen aan het tweede deel van een lijvige geschiedenis over de jezuïeten van Jean Lacouture. Het gevolg van de nadruk op het aspect onderzoek ten koste van het begrip creatie, is desastreus.

Op de vragen waarom en hoe de jezuïeten een beslissende rol spelen in de huidige machtsuitoefening komt geen concreet antwoord. Zowel de vage beelden als het ►

ZENO X GALLERY/GF

THE DEAL De betekenis is afhankelijk van een uitleg waar in het beeld zelf geen aanwijzing voor te vinden is.

Het uitspreken van verdenkingen is een strategie die Tuymans op alle onderwerpen toepast: zowel delicate onderwerpen (Vlaams nationalisme, Belgisch kolonialisme, nazisme) als minder beladen thema's (medische wetenschap en binnenkort: Disney-world). Eenmaal geschilderd, wordt alles onder verdenking geplaatst. Het maakt van Tuymans de meest intelligente apostel van een politiek correcte verwijtcultuur die zich voordoet als kritische kunst.

Het is ook in die zin dat men zijn genuanceerde uitspraken kan begrijpen. Tuymans is slim genoeg om zwart-witdenken te vermijden: 'De jezuïeten doen zich tegelijk humanistisch voor en beroepen zich op de vrije wil, maar blijven wel vastzitten in dogma's en conservatisme' (*De Morgen*, 21/04/07). Dat inhoudelijk slaan en zalven

als één man achter zijn werk lijkt te staan, dan wel omdat niemand dit gedeelde geloof beter tot uitdrukking brengt dan hij.

De beladen thema's die Tuymans ter sprake brengt, zijn belangrijke maatschappelijke onderwerpen die kritische aandacht verdienen. Kritische aandacht is iets anders dan het verspreiden van geruchten. De schilderkunst van Tuymans werkt zoals het 'conformisme van de publieke opinie', die de schrijver Milan Kundera in *Verraden testamenten* (1993) omschrijft als 'een kracht die zich als rechtbank heeft opgeworpen, en de rechtbank is er niet om tijd te verspillen met denken, zij is er om processen aan te spannen'.

Aangezien de inhoud niet hard wordt gemaakt in de vorm en er over alle onderwerpen een sluier van verdachtmaking hangt, is het werk van Tuymans een geruchtenmo-

Tuymans is de meest intelligente apostel van een politiek correcte verwijtcultuur die zich voordoet als kritische kunst.

► insinuerende commentaar baden in een sfeer van beschuldigingen die nergens hard worden gemaakt. Tuymans stelt dat 'de hele machtsstructuur van ons land is gestoeld op het jezuïetenonderwijs' (*De Morgen*, 21/04/07) en komt om dat te bewijzen met beelden voor de dag waarin daarvan nergens een spoor is terug te vinden.

In Egon Schieles schilderij *Kardinaal en non* (*liefkozing*) van een kussende kardinaal en non is de kritiek op de moraal van de Kerk in beeld aanwezig. In de weergave van een sip kijkend kinderhoofd uit een voorbij decennium is de uitlating over de rol van het jezuïetenonderwijs in de machtsuitoefening er met de haren bij gesleurd.

is één ding. Het in beeld brengen een ander. Op het moment dat hij zijn onderwerp schildert, gaat de nuance verloren.

Roddels en onheilstijdingen doen het altijd goed. Maar het succes van deze insinuerende kunst is grotendeels te verklaren door de nieuwe missie van de culturele wereld die de Amerikaanse kunstcriticus Robert Hughes in het boek *De klaagcultuur* (1994) als volgt karakteriseert: 'De uitdaging waar de intellectueel nu voor staat, is niet het bevorderen van kennis om vrijheid te verkrijgen, zijn uitdaging is het verspreiden van argwaan.' Het verspreiden van argwaan is een rol die Tuymans als schilderende intellectueel met brio vervult. Als de kunstwereld

len, een rechtbank van vooringenomenheid. God mag weten waarom de jezuïeten voor deze rechtbank moesten verschijnen en waarvan ze precies beschuldigd worden, maar in de schilderijen van Tuymans moeten ze geen eerlijk proces noch uitspraak verwachten. Ze zijn schuldig omdat ze beschuldigd worden. Schuldig, zoals elk beeld dat zich niet aan het beeldend nihilisme van Tuymans conformeert. **✠**

DE TENTOONSTELLING 'LES REVENANTS' LIEP VAN 25 APRIL TOT 2 JUNI IN DE ZENO X GALLERY (ANTWERPEN). BEELDEN DAARVAN OP WWW.ZENO-X.COM
 NU LOOPT IN HET FOTOMUSEUM (ANTWERPEN) TOT 9 SEPTEMBER 'LUC TUYMANS: I DON'T GET IT' MET ZIJN ANDERSOORTIG WERK WWW.MUHKA.BE

Bedrijvige Vlamingen tonen op Kanaal Z hun favoriete plekjes in de Engelse hoofdstad.

Out of Office

IN LONDON

Aflevering 6:

Njc Vandermarliere vertegenwoordigt de Vlaamse regering in Londen. Nog voor zijn diplomatieke dagtaak is hij vaak te vinden op Bermondsey Market, een antiekmarkt waar volgens hem nog schatten te vinden zijn...

Dinsdag 12 juni, vanaf 19.30 uur na Dossier Knack op

kanaal OBS1460